

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Екзистенціальна філософія

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 03 гуманітарні науки _____
(шифр і назва)

спеціальність _____ 033 – філософія _____
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма _____ філософія _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ філософський _____

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету

“ 21 ” червня 2024 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Лідія ГАЗНЮК, доктор філософських наук, професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол від “19” червня 2024 року № 15

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

 Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми:

Гарант освітньої програми «Філософія»

 Наталія ПОПОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від “19” червня 2024 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

 Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “**Екзистенціальна філософія**” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки рівня бакалаврський спеціальності 033 Філософія освітня програма Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «**Екзистенціальна філософія**» є надання можливості студентам отримати необхідну низку знань з екзистенціальної філософії та оволодіти вмінням використовувати сучасні філософські знання в безпосередній практичній та науковій діяльності.

Згідно з вимогами освітньої програми навчальна дисципліна спрямована на формування програмних компетентностей: Навички використання прийомів і методів усного та письмового викладу базових філософських знань. Уміння використовувати у професійній діяльності знання традиційних і актуальних проблем екзистенціальної філософії.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми навчальна дисципліна спрямована на формування наступних результатів навчання: Знання традиційних і актуальних проблем екзистенціальної філософії. Знання основних філософських концепцій, базових категорій, понять філософії.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни «Екзистенціальна філософія» спрямовано на формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Фахові компетентності:

ФК3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.

ФК8. Здатність оперувати філософською термінологією для розв’язання професійних завдань.

ФК13. Здатність брати участь у наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії.

ФК14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

1.3. Кількість кредитів: 4 кредити

1.4. Загальна кількість годин: 120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4 -й	4-й
Семестр	
VIII-й	VII-й, VIII-й
Лекції	
20 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	

80 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН1. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.

ПРН2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію.

ПРН10. Мати навички реферування, систематизованого огляду та порівняльного аналізу філософської та загальнонаукової літератури.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сьорен К'єркегор: мислитель і його життя. Витоки та специфіка к'єркегорівського філософування

Джерела філософування К'єркегора (романтизм, пієтизм, німецький ідеалізм) і те, як вони взаємодіють і взаємодоповнюють одне одного. Еволюція поглядів філософа; обставини життя і наскільки впливали на формування його поглядів. Основні риси і манера філософування мислителя, міждисциплінарна тенденція його творчості та мотиви звертання до псевдонімії та "діалектики непрямого повідомлення". Основні ідеї мислителя, які стали зразком для екзистенційного типу філософування двадцятого століття. Екзистенційна (суб'єктивістська) парадигма діалектики К'єркегора та її відмінність від спекулятивної (об'єктивістської) парадигми діалектики Гегеля. Філософський "зріз" творчості мислителя, його відмінність від літературного та богословського компонентів. Вплив негативізму подій життя на негативістську спрямованість ідей: розробка метафізики статі; критика масового суспільства і масової людини; критика раціоналізму; викриття "недільного" християнства, лицемірства духовенства. Співвідношення одиничності екзистенції та загальності істини: фактор університетського навчання: постать Сібберна; перехід від гегельянства до антигегельянства у світлі власного екзистенційного досвіду; екзистенційна критика систематичної філософії; природа екзистенційних істин і шлях їхнього повідомлення. Постать К'єркегора у контексті романтизму. Критика К'єркегором поняття іронії в інтерпретації романтиків, апелювання до Сократового розуміння іронії співвідношення головних установок романтизму та естетичної стадії людського існування; полеміка проти філістерства. Богословський та філософський способи прочитання: К'єркегор як предтеча діалектичної теології та К'єркегор як предтеча філософії існування (теологія і філософія кризи). Релевантність к'єркегорівських ідей для інших напрямів антропологічного мислення (персоналізму, неотомізму, філософської антропології). К'єркегор в контексті новітньої західної філософії (Еммануель Левінас, Елеседа Макінтайр, Чарлз Тейлор).

Догмат про першорідний гріх у тлумаченні К'єркегора. ситуація гріховності та можливість спокутування. Поняття страху. Роль твору „Поняття страху“ у спадщині К'єркегора. Аналіз феномену страху у тісному зв'язку із проблемою гріха. Проблематизація переходу від невинності (безгрішності) до винності (гріховності): біблійна оповідь про першорідний гріх Розрізнення страху емпіричного та страху метафізичного : страх і ніщо; страх як страх перед злом; спокутування провини (гріха) перед Богом. Поняття відчаю. Поба „Недуга на смерть“ як ключова праця у розробці концепту відчаю : типологія відчаю; відчай-слабкість, небажання залишатися у відчаї; відчай-сила, бажання залишатися у відчаї; відчай як гріх сократичне визначення гріха. Негативні стани людської екзистенції та сучасні психологічні науки.

Тема 2. Стадіальна концепція Сьорена К'єркегора: еволюція особи на шляху до Бога (від естетизму до релігійності)

К'єркегорове вчення про стадії як одна із складових творчості мислителя, співвіднесеність з іншими темами й проблемами. Стадіальна концепція К'єркегора в історико-філософському аспекті: християнські передумови теорії еволюції індивіда: постулювання динаміки людської особи (апостол Павло, Тертуліан, Августин); гегелівська тріада як осердя

діалектики понять і к'єркегорівська концепція стадій як маніфестування антропологічної діалектики; три стадії існування як етапи сходження особи на шляху до Бога. Діалектика екзистенційних стадій: естетична стадія як стадія чуттєвості („Або-або I“); іронія як проміжний етап між естетичною та етичною стадіями; виконання обов'язку: етична стадія („Або-Або II“, „Стадії на життєвому шляху“); гумор як проміжний етап між етичною та релігійною стадіями; релігійний рівень людського існування („Повторення“, „Страх і тремтіння“, „Недуга на смерть“); праця „Стадії на життєвому шляху“ як спроба систематизації трьох рівнів існування людини. Естетизм і проблема романтизму: К'єркегор: специфічне розуміння естетичного; естетичне як прекрасне й естетичне як чуттєво сприймане Висвітлення позиції естетика в “Або/або”, “Повторенні” та “Стадіях на життєвому шляху”. Критика естетиком етичної позиції. Гетерогенність естетичного рівня екзистенції: Керубіно, Папагено, Йоганнес Звабник, Нерон, Вертер, Дон Жуан, Фауст як репрезентативні постаті естетичної стадії людського існування. Основні ідеали і пріоритети естетика: перевага фантазії над дійсним; свідоме переживання теперішньої миттєвості, безпосередність у насолоджуванні прекрасним, смакування розмаїтості цікавого подолання відчаю через відволікання на розваги відсутність зв'язаності з іншими людьми (дружба, шлюб); суспільними функціями (професія), з минулим (провина), майбутнім (зобов'язання). Тріумфування у миттєвості і відсутність континуальності. Ненасичуваність і незмога зупинитися. Відчай естетика. Усвідомлення нікчемності безпосереднього існування як передумова звернення до етичної стадії. Іронія як проміжна стадія між естетичним та етичним рівнями існування. Критика етиком естетичної світоглядної позиції („Або/або“).

Почуття обов'язку та відповідальність. Вибір самого себе. Самосвідомість і вироблення себе як відповідальної особи. Етична стадія людської екзистенції та категоричний імператив Канта - постать судового радника Вільгельма; шлюб як синтез еротичного і серйозності. Вибір самого себе. Інстанція Бога Жертвопринесення Агамемнона і жертвопринесення Авраама як парадигмальні приклади етичної та релігійної стадій людського існування („Страх і тремтіння“). Категорія повторення. Неможливість здійснення повторення на естетичній стадії. Повторення на етичному та релігійному рівнях людського існування. Релігійний рівень людської екзистенції в контексті цілісної природи антропологічної концепції К'єркегора. Особистий релігійний досвід Сьорена К'єркегора; релігійна стадія як синтез естетичної та етичної стадій людського існування; визнання гріха як передумова релігійного; зразковість постатей Авраама та Іова як репрезентантів релігійної стадії існування; розмежування етичного та релігійного на прикладі Агамемнона та Авраама у “Страхові і тремтінні”-“телеологічне усунування етичного”. Релігійна стадія існування і концепт повторення;неможливість повторення на естетичному рівні екзистенції; пошук і знаходження повторення на релігійній стадії існування; повторення на прикладі історій із Авраамом і Іовом (повернення втраченого) зіставлення к'єркегорівського повторення та ніцшеанського повернення того самого. Криза християнства у новітню епоху: - переживання кризи християнства у XIX столітті: діагностування і терапія (К'єркегор, Маркс, Достоевській, Ніцше); критика К'єркегором “недільного християнства”: зовнішня релігійність і проблема фарисейства; полеміка з данською протестантською церквою: єпископ Мюнстер як “свідок істини” та обурення К'єркегора; вивітрення духу віри і особиста драма К'єркегора

Тема 3. Мартін Гайдегер: життєвий шлях і філософська творчість

Життя і творчість Гайдегера в загальній перспективі. Біографія мислителя крізь призму суспільно-політичної історії Заходу у двадцятому столітті. Становлення мислителя: від теології до філософії (симптоматичність такої еволюції для німецької філософії). Мартін Гайдегер і проблема вибору суспільної моделі (ліберально-демократичний і тоталітарний шляхи розвитку соціуму). Ангажованість у націонал-соціалізм і ідеологія “крові і ґрунту”. Проблема “нерозкаяності” Гайдегера; Ідеал життя і місія філософа; Періодизація творчості. Головні етапи творчого шляху: “Ранній” Гайдегер і екзистенційна проблематика на тлі фундаментальної онтології; “Die Kehre” – поворот 30-х років: зміна парадигм; Реальність особистісно-етична і безособово-космічна; “Пізній” Гайдегер і проблеми герменевтичної філософії; Мова як дім буття. Особливості стилю: важкість сприйняття і “магічні” темноти; принцип “сегментації” понять; впровадження неологізмів; неспроможність абсолютно точного перекладу; переклад як інтерпретація. 1. Спадщина М. Гайдегера в контексті розвитку світової філософської думки: витоки мислителя і джерела філософствування (Ідея історичності в інтерпретації Г.В.Ф Гегеля;

Індивідуальна екзистенція С.К'єркегора; Феноменологія Е.Гуссерля). Місце Гайдегера у філософському процесі ХХ століття: вплив на розвиток екзистенційної філософії; близькість до апофатичної теології і розвиток ідей Гайдегера у неотомізмі; Гайдегер і постмодернізм; Ініціювання онтологічно-екзистенційного варіанту феноменології). Усвідомлення важливості екзистенційної проблематики; Тяжіння до апофатизму; Непорівнянність людського і божественного; Критика часу; Інтерес до негативних станів людини (страх, відчай, провина). Розмежування Гайдегером філософії та богослов'я і критика к'єркегорівських установок: Абсолют як предмет філософії і богослов'я; Нелегітимність інтенції як настанова для філософії (слідкування за Гегелем і розходження з К'єркегором); Вилучення суггестивності.

Тема 4. Філософування М. Гайдегера і екзистенціалізм

«Ранній» Гайдегер як репрезентант екзистенційного світовідчуття і світорозуміння. - розвиток феноменологічних ідей Е.Гуссерля; - засвоєння екзистенційної установки у філософії. «Буття і час» і екзистенційна проблематика. Проблема песимістичної спрямованості твору. Поняття відповідальності, турботи, провини і їхня пов'язаність із протестантизмом.. Значення передекзистенційних ідей К'єркегора: справжнє і несправжнє існування, поняття страху (страх емпіричний і страх метафізичний), осмислення ніщо. Проблема несправжнього існування крізь призму „das Man“. Розробка Гайдегером фундаментальної онтології на тлі онтологічної проблематики західної метафізики. Онтологія як серцевина філософії. Необхідність постановки питання про сенс буття; буття і суще. Деструкція попередніх онтологій. “Онтологічна відмінність” (онтичні і онтологічні висловлювання). Фундаментальна онтологія Гайдегера і закономірності розвитку західної метафізики. Західна метафізика і європейський нігілізм. Зосередженість на сущому і забування питання про сенс буття. Пов'язаність “онтичного” погляду з явищем сучасної техніки. Проблематика смерті у головному творі Гайдегера “Буття і час”: - Досвід смерті Іншого. Кінець і цілісність. Екзистенція і трансценденція. Тимчасовість людського існування. Екзистенціально-онтологічна структура смерті. Буття-до-смерті і буденність присутності. Екзистенціальний проект справжнього буття до смерті. Смерть і справжнє існування.

Тема 5. Шлях метафізики, проблема дегуманізації і Європейський нігілізм у тлумаченні М. Гайдегера. Техніка і мова

Шлях західної метафізики і онтологічна проблематика: «онтологічна відмінність» і забування буття на протигагу до сущого. Процеси дегуманізації у зв'язку із шляхом західної метафізики: - наука і філософія; - контроверсійність тези «наука не мислить»; - наука і осмислення; - несправжнє існування і проблема дегуманізації. Нівеляція особи і небезпека односкладних відповідей. Агресивність пізнавальної установки і «мавпа цивілізації». Нігілізм у контексті сучасного стану світу. Втрата віри у трансцендентне сучасною людиною.

Знебоження світу і проблема втрати цінності людського життя. Шляхи подолання нігілізму. Проблема гедонізму сучасної західної цивілізації. Висування Гайдегером проблеми техніки на передній план філософської рефлексії. Пойесіс, техне, алетейя: розгляд проблеми техніки крізь призму давньогрецького мислення. “Виведення з потаємності у відкритість”. Технічне ставлення до світу в контексті проблеми нігілізму. Непорівнянність новочасної техніки. Недостатність інструментально-антропологічного визначення техніки. Новітні загрози і можливість альтернативи. Мовний характер людського існування і філософська герменевтика: - Розуміння як центральна проблема гуманітарії і філософії. Тлумачення Гайдегером проблеми “герменевтичного кола”. Мова як “дім буття”.

Інтерпретація філософських і літературних текстів. Глибинний зв'язок філософії і поезії. Виявлення для мислення недооцінених можливостей художнього слова. (“Навіщо поети?”). Мислення і спів-мислення. Інтерпретація Гайдегером творів Ф.Гьольдерліна і Г.Тракля.

Тема 6. Людина та історія як початковий вимір людського буття в філософії Карла Ясперса

Буття як предметне "буття-у-світі"; "екзистенція" – принципово непіддатна "об'єктивації"

чи раціоналізації"; "трансценденція", або "всеохоплююче", що є неосяжною й недосяжною "межею" усякого буття й мислення. Проблема буття людини в умовах соціальних криз. Поняття граничної ситуації як можливість перейти від "несправжнього" буття до справжнього.

Поняття "комунікація" у співвіднесенні екзистенцій між собою. Спілкування людей як "комунікацію одинаків." «екзистенція проявляється лише в комунікації», що має різні форми: найвнє співіснування, свідоме протистояння, ідейну співпрацю, екзистенційну комунікацію. При екзистенційній комунікації забезпечується найтісніший зв'язок Я-буття і буття-з-іншим, що охоплює співпрацю, взаємодопомогу, щирість, любов і нелукаве змагання. Лише в комунікації виникає сутнісна істина, а діалогічне філософування трактоване як «апеляція до екзистенції» і «заклинання трансценденції». Філософ тлумачить її як шифр «для екзистенційної свідомості», а вона – це єдина форма трансценденції, що «прихована від екзистенції». Метафізика невід'ємна від трансцендування, тлумачення шифру буття, що втілює абсолютну єдність не лише його з мисленням, а й суб'єкта з об'єктом, належного з наявним. Незбагненність шифрів буття пов'язана з різними життєвими невдачами, суперечностями мислення, нездійсненим прагненням до свободи. Людина має відносну свободу, що обмежена з одного боку трансценденцією, а з другого – природною необхідністю. Тільки глибоке потрясіння дає змогу збагнути трансцендентне в поцейбічному житті. Таке потрясіння можуть відчувати релігійні люди в особливих ситуаціях. Філософське вчення переіхонтологією (від лат. *periechein* – осягати, охоплювати), що охоплює буття й свідомість, або дух. Буття – це світ і трансцендентне, цебто Бог. Зв'язок між світом і свідомістю як ототожнення із суб'єкт-об'єктними відносинами на підставі трансценденції як всеохопного буття. Таку єдність забезпечує розум, але всеохопне можна визначити лише через негативні характеристики. Розрізнення філософської віри й віри релігійної. Філософська віра – не ірраціональна: вона не протистоїть розумовим знанням.

"Питання про провину" і відповідальність за війну. Різновиди вини: злочин; політична провина; моральна провина і муки совісті. Характер "метафізичної провини". Містицизм та авторитаризм як загроза людській свободі. Протиріччя містики як "негативного рішення" і "відмови від світу" і етики як сукупності встановлених Богом законів поведінки людини серед людей. Способи пізнання: зовнішнє буття як звичайне знання існуючих предметів; свідомість як очевидне і примусове, всезагальне і необхідне знання; дух як з'єднання розрізнених даних свідомості; як екзистенція, Я існую настільки, наскільки Я усвідомлюю себе як подарований собі самому трансценденцією", тобто, як створений Богом. "Філософська віра" як акт "екзистенції". Ясперс про співвідношення філософії та релігії, розуму та віри. Гносеологічна структура апофатичного вчення та гносеологія екзистенціалізму. Характеристика та роль поняття охоплюючого в концепції. Історіософські міркування щодо значущості особистісного фактора в історії. Націленість на особистісне розмаїття всезагального як сенс людської історії. Тимчасовість людського існування як найважливіший параметр історичності: екзистенція існує тільки в часі і вкорінена у всіх вимірах часу.

Тема 7. Габріель Марсель - основоположник французького екзистенціалізму і його книга «Бути і мати»: буття та володіння

Містико-релігійне розуміння філософських проблем та ортодоксальний католицизм. Відчуття і почуття як спосіб буття людини у світі «Метафізичний щоденник». Виступи не лише проти богоборства, але й проти світоглядної нейтральності. Після осудження екзистенціалізму в папській енцикліці в 1950 році християнський екзистенціалізм Марсель почав називати неосократизмом, або християнським сократизмом. Особливості марселівської версії екзистенціалізму зумовлені осмислення власного життєвого досвіду, що спричинилося до суперечностей з іншими чільними представниками екзистенціалізму в трактуванні досвіду як філософського поняття. Звернення до скромних і безпосередніх досвідів. Уявлення на рівні буденної свідомості та релігійного досвіду. Негативне ставлення до наукового досвіду, абстрагування й узагальнення, що суперечать намірові створити «конкретну філософію». Методологія як «феноменологічне описання», що застосовує поняття «існування», «надія», «смерть» тощо. Проблема «несправжнього буття» як «онтологія потреб» особистості. Компоненти «екзистенціального досвіду» як тайни, яким надають релігійного змісту, фактично ототожнюючи їх з таїнствами (містеріями), які можна виявити, але розкрити неможливо. Протиставлення суб'єктивній об'єктивності «тайни-таїнства». «Проблема – це щось таке, з чим я

стикаюсь, що я виявляю повністю перед собою і що я спроможний вичленувати й редукувати, тоді як тайна-тайнство – це щось таке, до чого я сам залучений і що, мислиться як сфера, де різні «в мені» і «переді мною» втрачають своє значення і свою первинну цінність».

«Екзистенціальний досвід» як об'єктом філософського відображення, який треба знищити. Жодна людина не може пережити за іншу її нещастя (приміром, смерть когось із рідних). Екзистенціальний досвід зустрічі як основа «конкретної онтології». Людина як екзистенція, здатна сприймати, мислити, бажати, любити, молитися. Метафізика тілесності. Конкретна одинична жива людина і трагічність її існування. Драматизм людської екзистенції і свобода вибору. Фанатизм як тип ментальності. Жертвність як свідок реальності існування. Онтологізація емоції та водночас замовчування їх внутрішніх проявів інформативної змістовності. Можливість суб'єкта поглянути на себе як на об'єкт. Відсутність різниці між живою людиною та її суб'єктивним образом, позначаючи так об'єктивну і суб'єктивну реальність терміном присутність. Існуванні «невидимого світу», як царства духів. Світ може існувати або в інтимному зв'язку з людиною, або самотійно. Трактують відчуття, що ототожнюється як переважно прояв внутрішньої активності суб'єкта, а не своєрідне «послання» від зовнішнього об'єкта.

Заперечення сартрівської тези «інші – це пекло», відстоювання справжньої моральності у міжлюдських відносин, щоб комунікація між людьми перетворилася в рай. Духовні цінності залежать від з'єднання відродженої філософії з релігією, що надає змогу для спілкування з Богом у релігійному акті. Спасіння людей у потойбічному світі, трансцендентній вічності, а вона не залежить навіть від загибелі земної цивілізації, бо людська душа безсмертна. Моральне відродження людини має ґрунтуватися на любові, а до нього веде молитва. Існування Бога Маврсель пов'язується з релігійною свідомістю людей, але не прагне до всебічного обґрунтування цього висновку.

Тема 8. Екзистенціальна філософія Ж.-П. Сартра

Детермінація лицемірства буржуазних цінностей і обґрунтування нової філософії свободи крізь призму свідомості. Проблема «свобода в ситуації», яка визначає людське існування. Кожна людина має робити свій вибір, від чого вона не може ухилитися. На такий вибір впливає визнання страждання. «У той самий час, коли я осягаю своє буття як жах безодні, я осягаю цей жах як не визначений щодо моєї можливої поведінки. В одному сенсі цей жах вимагає розумної поведінки, і він є сам собою попереднім нарисом цієї поведінки. В іншому сенсі він закладає остаточні моменти цієї поведінки тільки як можливі, саме тому, що я не усвідомлюю його як причину цих кінцевих моментів». Людина протистоїть світові, абсурдному світові, проте світ не може впливати на людину, спонукати її до певних дій чи визначати їх. Тайна людської поведінки в тому, що вона абсолютно незумовлена, спонтанна, індетермінована. З цього випливає відповідальність людини за свої задумані акти.

Свобода як шлях до моральних цінностей. Суперечливість екзистенціальної людини у світі без Бога. Амбівалентне відношення до Іншого. Типи репресивного досвіду: сором, збентеження, боязкість. Конкретність відносин як певна по-дієвість у модусах любові, ненависті, садизму, мазохізму у якості варіантів зняття конфлікту між «Я» та «Іншим». Екзистенціалізм як філософія соціальної відповідальності. Екзистенціальна свобода : вибір і відповідальність. Ж.-П. Сартр – теоретик екзистенціалізму в літературі. Герої Сартра - люди "самотньої свідомості", слабкі перед жажливим обличчям абсурдного світу, песимісти, що розмірковують про себе і переживають. Онтологічні припущення щодо розуміння протилежності буття і ніщо, з чого свідомість створює зв'язок, що не має об'єктивного характеру. Оцінка дійсності ґрунтується на її безумовній позитивності, а момент негативності виникає тоді, коли Я протистоїть чомусь відмінному від себе. Зв'язки свідомості з минулим і майбутнім. Бути Я і мати свободу означає одне й те саме. Водночас Я є лише проектом на підставі межових цілей. Страждання (або страх) не може вважатися за єдиний чи доконечний наслідок реалізованої свободи перед абсурдністю буття, але саме страждання – це основне поняття екзистенціалізму. «Світ неспораведливий; якщо ти його приймаєш – то стаєш співучасником, а захочеш змінити – станеш руйнівником». «Наша свобода сьогодні – це не що інше, як вільний вибір боротьби за те, щоб визволитися». Людина не може уникнути свободи, бо вона «засуджена на свободу». Марксизм як «ґрунт будь-якої індивідуальної думки й горизонт

всієї культури». «Критика діалектичного розуму», як друге дихання марксизму, в неортодоксальному варіанті. Намагання подолати ідеалізм не матеріалістичними, а ідеалістичними способами. Економічний чи соціологічний підхід треба доповнити психічним або психоаналітичним. Зрозуміти суспільство можна лише на основі з'ясування ролі індивіда в його розвитку. Підтримка маоїстської «культурної революції» в Китаї, як схилення до політичного екстремізму, засудження представницької демократії на користь «безпосередньої прямої демократії» у середовищі екстремістської молоді.

Тема 9. Екзистенційно-образний світ Альбера Камю

Французька література 40-х років ХХ ст.: провідні тенденції розвитку. Екзистенціалізм як складова французького літературного простору. Філософсько-естетична платформа А. Камю як одного з лідерів французького екзистенціалізму 40-х років ХХ століття. Екзистенційно-образна специфіка прози А. Камю 40-х років. Повість «Сторонній» як маніфест концепції абсурду. Концепти «відчуження» і «смерть». Сповідальне слово та «потік свідомості»: екзистенційний текст як нездійснена сповідь у "Стороннім" А. Камю. Людина перед «обличчям» абсурду: проблема екзистенційного вибору у романі «Чума»: філософсько-гуманістичний аспект. Абсурдність дійсності й повагу до людини в непростих умовах «Міф про Сізіфа». Образ Сізіфа як уособлення безглуздості людського життя «Міф про Сізіфа». Бунт як засіб переходу до нового світу, заснованого на принципах свободи та справедливості «Бунтуюча людина». Питання сенсу життя у А. Камю у світлі проблеми взаємовідносини людини та світу.

Тема 10. Релігійний екзистенціалізм М.О.Бердяєва і Л.І.Шестова

Екзистенційне бунтарство як подолання складного шляху від марксизму до православ'я в пошуках цілісного сенсу й глибини. Філософія як вчення про шляхи реалізації сенсу людського існування. Бердяєва «Про призначення людини. Досвід парадоксальної етики». Персоналістський світогляд про особистісне начала в людині і бутті. Проблема співвідношення знання і віри як центральною в екзистенціальних пошуках Бердяєва. Примирення християнського теїзму з гуманістичними цінностями. обриси нової релігійної свідомості, релігія без влади й страху; релігія свободи й ще не розгаданої любові; релігія синтезу християнства й язичництва; релігія повноти одкровення; внутрішнього містичного досвіду. ідея Боголюдини, що є надзвичайним результатом творчої еволюції людської особистості. Боголюдина Бердяєва як результат творчого діалогу Бога і людини, і їй дана Вічність як безмежне відновлення. Людину закликав до творчості сам Бог. Бог-Творець чекає від людини, яку створив за Своїм образом і подобою, не поклоніння, а творчої відповіді. Творча самозміна є не тільки право, а й сакральний обов'язок людини перед Богом. Людина зобов'язана створити із себе Боголюдину, інакше вона не виконає свого призначення. Розвиток філософії морального ідеалізму, яка перетворюється на апофеоз людини - фактичну антрополатрію, що ґрунтується не на онтології людини, а на її моральному самопіднесенні. Філософ виділяє три ступені етичної еволюції - етику закону (Старий Заповіт), етику спокутування (Новий Заповіт) і етику творчості. У цьому апофеозі творчості і свободи рабство перед Богом неприпустиме, оскільки воно принижує людину. Людина випадкова, унікальна й неповторна істота, і тому приречена на трагізм свого буття. Людське життя як незаперечний доказ абсурдності буття, проти якої можливий бунт, але не перемога. Він робить ставку на крайній персоналізм. Філософія Шестова - це «філософія життя». Однак життя в самій суті своїй трагічне, тому що жити - це умирати. Філософія Шестова не «трагічна філософія, а саме «філософія трагедії»; не філософія розпачу, а філософія подолання розпачу, боротьби з розпачем. Людина як унікальна й неповторна істота, і тому приречена на трагізм свого буття. Людське життя як незаперечний доказ абсурдності буття, проти якої можливий бунт, але не перемога. «Апофеоз безпочовності», ідеї Л.Шестова у контексті постмодерністського світогляду. «Вічні істини» та свобода від розуму. Лев Шестов «Афіни та Єрусалим». Екзистенціали відчаю і віри. Філософія граничних ситуацій: сократівський аспект екзистенціальної філософії Л. Шестова. Екзистенційна філософія як вираження справжньої реальності особистості. Самостійність думки і роль «я» людини. Спонтанність думки. Віра як бачення Божого («нові очі»).

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	10
Тема 1. Сьорен К'еркегор: мислитель і його життя. Витоки та специфіка к'еркегорівського філософування	12	2	2		8	12	1	1		10
Тема 2. Стадіальна концепція Сьорена К'еркегора: еволюція особи на шляху до Бога (від естетизму до релігійності)	12	2	2		8	12	1			11
Тема 3. Мартін Гайдегер: життєвий шлях і філософська творчість	12	2	2		8	12		1		11
Тема 4. Філософування М. Гайдегера і екзистенціалізм	12	2	2		8	12	1	1		10
Тема 5. Шлях метафізики, проблема дегуманізації і Європейський нігілізм у тлумаченні М. Гайдегера. Техніка і мова	12	2	2		8	12		1		11
Тема 6. Людина та історія як початковий вимір людського буття в філософії Карла Яспера	12	2	2		8	12	1			11
Тема 7. Габріель Марсель - основоположник французького екзистенціалізму і його книга «Бути і мати»: буття та володіння.	12	2	2		8	12		1		11
Тема 8. Екзистенціальна філософія Ж.-П. Сартра	12	2	2		8	12	1			11
Тема 9. Екзистенційно-образний світ Альбера Камю	12	2	2		8	12		1		11
Тема 10. Релігійний екзистенціалізм М.О.Бердяєва і Л.І.Шестова	12	2	2		8	12	1			11
Усього годин	120	20	20	-	80	120	6	6	-	108

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Онтологічно-екзистенційний вимір любові	2	1
2	Стадіальна концепція Сьорена К'еркегора: еволюція особи на шляху до Бога (від естетизму до релігійності)	2	1
3	Мартін Гайдегер: життєвий шлях і філософська творчість	2	-
4	Філософування М. Гайдегера і екзистенціалізм	2	1
5	Шлях метафізики, проблема дегуманізації і Європейський нігілізм у тлумаченні М. Гайдегера. Техніка і мова		
6	Людина та історія як початковий вимір людського буття в філософії Карла Яспера	2	-
7	Габріель Марсель - основоположник французького екзистенціалізму і його книга «Бути і мати»: буття та володіння	2	1
8	Екзистенціальна філософія Ж.-П. Сартра	2	1
9	Екзистенційно-образний світ Альбера Камю	2	-
10.	Релігійний екзистенціалізм М.О.Бердяєва і Л.І.Шестова	2	1
Разом		20	6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі Вибір самого себе. Сьорена К'єркегора („Страх і тремтіння“)	8	10
2	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі Несправжнє існування М.Гайдегера «Лист про гуманізм»	8	11
3	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі "Філософська віра" як акт "екзистенції" К.Ясперса	8	11
4	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі Ж.-П.Сартра « Екзистенціалізм – це гуманізм»	8	10
5	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі «Нудота» Ж.-П. Сартра	8	11
6	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі Сенс існування людини серед безглуздя існування. Камю «Чума»	8	11
7.	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі «Сторонній» А. Камю	8	11
8	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі «Бути і мати» Г. Марселя.	8	11
9.	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі «Екзистенціальна діалектика Божественного і людського» М.Бердяєва	8	11
10.	Написання есе щодо першоджерела, підготовка доповіді по темі Бердяєв «Я і світ об'єктів (досвід філософії самотності та спілкування»	8	11
Разом		80	108

Семинар ставить вищі вимоги до студентів на всіх етапах підготовки до нього. Ретельно готуючись до цього виду семінарських занять, студенти ґрунтовно вивчають і конспектують різні джерела та літературу, продумують відповіді на питання, винесені для розгляду. Під час семінару доповідачі послідовно й логічно викладають свої думки, аргументуючи їх конкретними фактами. Інші студенти уважно слухають виступаючого, зазначають слабкі та сильні сторони його доповіді з метою доповнити, виправити колегу чи вступити з ним у полеміку.

Участь в семінарських заняттях передбачає виступи з доповідями, аргументованими коментарями щодо проблем, що обговорюються на семінарі, і передбачає можливість отримати до 3 балів за семінар. Критерії отримання високої оцінки наступні:

- знання та використання філософських джерел, різних підходів для аналізу актуальних проблем філософії та методології наукових досліджень;
 - повнота відповіді;
 - творчий характер аналізу й узагальнення різних філософських підходів;
 - навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;
 - уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань філософії;
- уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами.

6. Індивідуальні завдання

Рекомендації та вимоги щодо написання есе

Студенти пишуть есе на тему (3 есе за курс по 300-600 слів; 11 балів за есе; див. приклад оформлення есе у Додатку 1.1). Після визначення теми необхідно підібрати відповідну наукову літературу. Есе необхідно здати для перевірки викладачеві або на

кафедру до кінця викладання курсу.

Структура та зміст есе. Необхідно скласти план написання есе, основною метою якого є логічне розкриття вибраної теми. У структурному відношенні есе повинно мати наступні складові:

- вступ – перший параграф – 3 речення (4 речення, якщо обсяг більш ніж 300 слів);
- основна частина – два-три параграфи (2-4 речення у кожному параграфі);
- висновок – четвертий (п'ятий) параграф – 3 речення;
- список літератури.

У вступі треба сформулювати мету й завдання есе. В основній частині есе мають бути виділені пункти (параграфи), за якими послідовно розкривається тема. Крім реферування та аналізу першоджерел та відповідної літератури, слід вказати також своє власне розуміння щодо поставлених питань. В тексті есе є обов'язковим посилання на відповідну літературу, яке здійснюється наступним чином: після цитати чи загального посилання до авторської думки слід в круглих дужках встановити джерело цитування. У кінцевій частині есе слід підсумувати результати та вказати на висновки даної роботи, які повинні відповідати поставленим у вступі меті та завданням.

Обсяг есе повинен складати 300-600 слів (2-3 сторінки), надрукований 12 кеглем з подвійним інтервалом.

Правила оформлення цитат та літератури у стилі MLA знаходяться тут: http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/bibliography/style/style_MLA.pdf

7. Методи навчання

Навчальна програма курсу передбачає аудиторні (лекційні та семінарські) заняття та самостійну роботу студентів. Під час викладення матеріалу лекцій використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, метод проблемного викладу матеріалу, частково-пошуковий метод. Під час проведення семінарських занять використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, метод вправ.

8. Методи контролю

Поточний контроль

- Оцінювання ступеню активності аспірантів та якості їх виступів з доповідями та коментарів при проведенні дискусій на практичних заняттях.
- Оцінювання індивідуальних завдань (есе, статті, доповідь).
- Перевірка індивідуальних завдань (оформлення наукової дослідної роботи/гранту)
- Перевірка розуміння аспірантами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.
- Підсумковий контроль (іспит).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	20	60	40	100

T1, T2 ... – теми занять

Примітка. Отримання протягом семестру 20 балів є необхідною умовою допуску студента до підсумкового семестрового контролю.

Критерії оцінювання:

№ з/п	Види навчальної роботи	Кількість балів
1	Участь в семінарських заняттях	30
2	Написання есе	20

3	Відвідування занять	10
	Всього	60
	Екзаменаційна / залікова робота	40
	В С Ь О Г О	100

.....

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 30 / балів.

Екзаменаційна робота складається з 2 теоретичних питань. Розкриттям теоретичних питань екзаменаційної роботи студент повинен продемонструвати знання основних праць і проблематики екзистенціальної філософії. Максимальна кількість балів за викладення одного теоретичного питання – 20 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

Монографії:

1. Газнюк Л.М. Філософські етуди екзистенціально-соматичного буття Монографія. К.: ПАРАПАН, 2008.- 368 с.
2. Головка Б.А. Сучасна філософська антропологія: історико-філософський аналіз основних напрямків. -К., 1994.
3. Головка Б.А. Філософська антропологія. -К., 1997.
4. Лепп І. Християнська філософія екзистенції. - К., 2004.
5. Лук'янець В.С., Соболев О.М. Філософський постмодерн. - К., 1998.
6. Омеланко Г.Д. Екзистенціальна психологія як феномен постекзистенціалістського мислення. - К., 2008.
7. Причепій Є.М. Феноменологічна теорія свідомості Е.Гуссерля. - К., 1971.
8. Феноменологія буття людини: сучасна західноєвропейська філософська рефлексія.-К., 1999.
9. Хамітов Н.В. Філософія самотності. - К.: Наукова думка, 1995.
10. Хамітов Н.В., Гармаш Л.Н., Крилова А.С. Історія філософії: проблема людини та її меж. - К., 2006.

Література іноземними мовами:

1. Archard D. Marxism and existentialism. The Political Philosophy of Sartre and Merleau-Ponty. - Belfast, 1980.
2. Arendt H. Jaspers as Citizen of the World // The Philosophy of Karl Jaspers. - Illinois, 1974.
3. Arendt H. Martin Heidegger at Eighty // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
4. Armstrong E. On the Problem of Evidence in Existential Sociology. - Sociology and Social Research. An international Journal. - Vol. 65. Los Angeles. - July, 1981. - № 4.
5. Atwell J. Freedom of action. Sartre and Action Theory // J.P. Sartre. Contemporary Approaches to His Philosophy fed. by Silverman e.a.) Pittsburgh, 1980.

6. Ballard E. Gabriel Marcel. The Mystery of being // Existential philosophy (ed. A. Schrader), 1967.
7. Baumgarten E. The Radical Evil in Jaspers Philosophy // The Philosophy of Karl Jaspers. - Illinois, 1974.
8. Borgmann A. Heidegger and Symbolic Logic // Heidegger and Modern Philosophy, 1978.
9. Boucher G. Judith Butler's Postmodern Existentialism: A Critical Analysis // Philosophy Today. - Vol. 48. - № 4/5. - 2004.
10. Bruzina R. Heidegger on the Metaphor and Philosophy // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
11. Camus A. Le myth de Sisyphe // Essais. - P., 1965.
12. Camus A. L'Homme révolté. - P., 1951.
13. Camap R. The Overcoming of Metaphysics through Logical Analysis of Language // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
14. Coffy R. Dieu des athées. Marx. Sartre. Camus. - Lyon, 1966.
15. Condrau G. Why Heidegger? // Journal of the Society for Existential Analysis. 1996,-№8.
16. Craib I. Existentialism and sociology: A Study of Jean-Paul Sartre. - Cambridge, 1976.
17. Cryle P. Bilan critique: l'exil et le royaume d'Albert Camus: (Essai d'analyse). P., 1973.
18. Dallmayr F.R. Heidegger and psychotherapy // Review of Existential Psychology and Psychiatry. - 1988. - № 21.
19. Dallmayr F.R. Ontology of freedom. Heidegger and Political Philosophy // Political theory. - Beverly Hills-New Delhi, 1984. - Vol. 12. - № 2.
20. Drafus H., Hangeland J. Husserl and Heidegger: Philosophy's Last Stand // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
21. Elrod J. Kierkegaard and Christendom. - Princeton, 1981. - Vol. XXIV.
22. Elrod J.W. Being and existence in Kierkegaard's pseudonymous works. - Princeton, N.J.U.P., 1975.-Vol. X.
23. Fay Th. Heidegger: the role of logic in his thought // Journal of the Brit. soc. for phenomenology. - Manchester, 1977. - Vol. 8. - №.2.
24. Fell J. Heidegger and Sartre: An essay on being a place. - N.-Y., 1979.
25. Fitch B. Albert Camus: (Essai de bibliographie des études en langue française consacrées à Albert Camus (1937-1962)). - Paris, 1965.
26. Fletcher D.B. Social and political perspectives in the thought of Soren Kierkegaard. - Wash., 1982. - Vol.VII.
27. Flynn Th. Sartre Flaubert and the Real / Unreal // J.P. Sartre. Contemporary Approaches to His Philosophy (ed. by Silverman e.a.) - Pittsburgh, 1980.
28. Gadamer H.G. The Historicity of Understanding as Hermeneutic Principle // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
29. Gila H. The Existential Sociology of Jean-Paul Sartre. - Amherst, 1980.
30. Gordijenko A.T., Rajda K.J. Egzystencjalizm we współczesnej filozofii człowieka //Edukacja Filozoficzna. - Warszawa, 1991.-Vol. 11.
31. Gray G. Poets and Thinkers: Their Kindred Roles in the Philosophy of Martin Heidegger // Phenomenology and existentialism. - Baltimore, 1967.
32. Greening T. Existential challenges and responses // The Humanistic Psychologist. - 1992. - Vol. 20. -№1.
33. Grimsley R. Soren Kierkegaard: a biographical introduction. - London, 1973.
34. Hall H. Merleau-Ponty's philosophy of mind // Contemporary philosophy. - The Hague, ets., 1982. - Vol. 4.
35. Hanly Ch. Existentialism and psychoanalysis. -N.Y., 1979.
36. Hannay A. Kierkegaard's philosophy of mind // Contemporary philosophy. - The Hague ets., 1982. - Vol. 4.
37. Harris E. Man's ontological predicament: A detailed analysis of Soren Kierkegaard's concept of sin with spec. ref. to "The concept of Dread". - Uppsala, 1984.
38. Heidegger M. Der Begriff der Zeit. - Tübingen, 1989.
39. Heidegger M. Vom Wesen der menschlichen Freiheit: Einleitung in die Philosophie (ed. Hartmut Teitjen). - Frankfurt / Main, 1982.
40. Heinemann F.H. Existentialism and the modern predicament. - Harper, 1959.

41. Hennig J. Attitude towards History // The Philosophy of Karl Jaspers. - Illinois, 1974.
42. Hourdin G. Camus Le Juste. - Paris, 1962.
43. Hoy P. Camus in English: (An annotated bibliography of Albert Camus's contribution to English and American periodicals and newspapers 1945-1968). - Paris, 1971.
44. Jaspers K. Philosophie. Bd. // Existenzerhellung. - Berlin; Göttingen; Heidelberg, 1956.
45. Jenkins D. The Scope and Limits of John Macquarrie's Existential Theology. Uppsala, 1987.
46. Johnson R.E. In Quest of a New Psychology. Toward a Rediflnition of Humanism. - N.Y., 1975.
47. Kaufmann F. Karl Jaspers and a Philosophy of Communication // The Philosophy of Karl Jaspers. - Illinois, 1974.
48. Kaufmann W. Existentialism from Dostoevsky to Sartre. - Cleveland and N.-Y., 1966.
49. Kaufmann W. Jaspers relation to Nietzsche // The Philosophy of Karl Jaspers. Illinois, 1974.
50. Kisiel Th. Heidegger (1907-1927): The Transformation of the Categorical // Continental philosophy in America. - 1983.
51. Klemke E.D. Studies in the philosophy of Kirkegaard. - Hague, 1976.
52. Kockelmans J. Language, meaning and Ek-Sistence // Phenomenology in perspective (ed. F. J. Smith). - Hague, 1970.
53. Koestler A. Camus Albert. Réflexions sur la peine capitale. - Paris, 1978.
54. Lapointe F. Soren Kierkegaard and his critics: An intern, bibliogr. of criticism (Compl. by Lapointe F.H.) - Westport (Conn.): London, 1980. - Vol. VIII.
55. Lazere D. The Unique creation of A. Camus. -New Haven and London, 1973.
56. Lescoe F. Existentialism with or Without God. - N.-Y., 1974.
57. Levi A. Existentialism and the Alienation of Man // Phenomenology and existentialism (ed. Ed. Lee a. M. Mandelbaum). - Baltimore, 1967.
58. Mackey L.H. Soren Kierkegaard.The Poetry of inwardness // Existential philosophers (ed. A. Schrader). - 1967.
59. Macquarrie J. An Existential theology: A Comparison of Heidegger and Bultmann. - N.-Y. and Evanston, 1955.
60. Macquarrie J. An Existentialist theology. - Harmondsworth etc., 1980.
61. Macquarrie J. Existentialism. - Reprint. - Harmondsworth (Midd'x) etc., 1980.
62. Macquarrie J. Thinking about God. - SCM Press, LTD, 1975.
63. Manning P. Existential sociology // Sociol. Qurt. - 1973. - № 14.
64. May R. Dangers in the relation of existentialism to psychotherapy. Psychoanalysis and Existential Philosophy. - New York, 1962.
65. May R. The Discovery of Being: Writings in Existential Psychology. - N.-Y., 1983.
66. May R. The Emergence of Existential Psychology // Existential psychology. - N.-Y., 1969.
67. Me Mahon J. Humans being. The world of J.P. Sartre. - Chicago and London, 1971.
68. Michalson C. Christianity and Existentialism. - N.-Y., 1965.
69. Miles M. Fundamental ontology and existential analysis in Heidegger's "Being and Time" // International Philosophical Quarterly. - 1994. - № 34.
70. Molina F. Existentialism as Philosophy. - Englewood Cliffs. - Prentice Holl, 1962.
71. Morris Ph.S. The Concept of bed faith Self-Deception Sartre's Resolution of the Paradox // J.-P. Sartre. Contemporary Approaches to His Philosophy (ed. by Silverman e.a.). - Pittsburgh, 1980.
72. Murray M. Heidegger and Ryle: Two Versions of Phenomenology // Heidegger and Modem Philosophy. - Yale university press, 1978.
73. Olafson F.A. A Central Theme of Merleau-Ponty's Philosophy // Phenomenology and existentialism (ed. Ed. Lee a. M. Mandelbaum). - Baltimore, 1967.
74. Ortega-y-Gasset Jose. Obras completas. - T. III. - Madrid, 1947.
75. Parker E. Albert Camus. The Artist in the Arena. - Madison., Nilwauhee., Lon- don, 1966.
76. Poster M. Existential Marxism in Postwar France. From Sartre to Althusser. - Princeton, New Jersey, 1975.
77. Poster M. Sartre's Marxism. - Cambridge, 1982.
78. Rabil A. Merleau-Ponty. Existentialist of the social world. - N.-Y. and L., 1967.
79. Rapp G. Beyond existentialism and religion in a pluralistic world. - N.-Y., 1979.
80. Reck H. Martin Heidegger and psychotherapy // Journal of Society for Existential Analysis. - № 8.
81. Rein Ph. Albert Camus. - New-York, 1969.

82. Richardson J. Existential epistemology: A Heideggerian critique of the Cartesian project. - Oxford, 1986.
83. Ricoeur P. The Task of Hermeneutics // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
84. Roeming R. Camus. (A bibliography).-Comp. and ed. by R.F. Roeming. - Madison university of Wisconsin press., 1962.
85. Rorty R. Overcoming the Tradition: Heidegger and Dewey // Heidegger and Modern Philosophy. - Yale university press, 1978.
86. Rowen J. Two humanistic psychology or one? // Journal of Humanistic Psychology. - 1989. - Vol. 29,-№2.
87. Rupp G. Beyond Existentialism and Zen. Religion in a pluralistic world. - N.-Y., 1979.
88. Sartre J. - P. Entretiens sur la politique. - Paris, 1959.
89. Sartre J.-P. L'Être et le Neant. Essai d'ontologie phénoménologique. - P., 1943..
90. Shearson W. The common assumptions of existentialist philosophy // Intern, philos. quart. - N.-Y., 1975.-Vol. 15.-№2.
91. Silverman H. Sartre's Words on the Self // J.-P. Sartre. Contemporary Approaches to His Philosophy (ed. by Silverman e. a.) Pittsburgh, 1980.
92. Spiegelberg H. Husserl's «Phenomenology and Existentialism». - The Journal of Philosophy. - N.-Y., 1960. - Vol. 57. - № 2.
93. Tiryakian E. Sociology and existential phenomenology // Phenomenology and the Social Sciences. - Vol. 1. - Evanston, 1973.
94. Toeplitz K. Egzystencjalizm jako zjawisko kulturowe. - Gdansk., 1983.
95. Walker J.P.B. To will reflections on one Kierkegaard's thing "purity of heart". - Montreal-London, 1972.
96. Watson S.H. Merleau-Ponty's Involvement with Saussure // Continental philosophy of America. - Pittsburgh, 1983.
97. Westphal M. God, Guilt and Death. - Bloomington, 1984.
98. Wild J. The Challenge of Existentialism. - Bloomington, 1955.
99. Zimmerman M. Eclipse of the self: The development of Heidegger's concept of authenticity. - Athens; London, 1982.
100. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології. - К., 2001.
101. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. - К., 2001.

Допоміжна література

1. Бичко І.В. На філософському роздоріжжі. Криза феноменології і критичного реалізму в сучасній буржуазній філософії США. - К., 1962.
2. Бичко І.В. Сучасна світова філософія (XIX-XX ст.) // Філософія. - К., 1993.
3. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. - К., 2001.
4. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. - Хрестоматія. -К., 1996.
5. Єсипенко Д.М., Райда К.Ю. Специфіка розуміння гуманізму в класичному екзистенціалізмі (М.Гайдеггер, Ж.-П.Сартр) // Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи. - К., 2001.
6. Ільїн В.В. Апологія ірраціонального. Філософія для тебе. - К., 2005.
7. Кошарний С.О. Біля джерел філософської герменевтики. (В.Дільтей і Е.Гуссерль). - К., 1992.
8. Крилова С.А. Краса людини в життєвих практиках культури. Монографія. Видання 2-е, перероблене та доповнене. – К.: КНТ. – 2020. - 563 с .
9. Любивий Я.В. Проблема свободи в сучасних соціально-синергетичних концепціях // Свобода: сучасні виміри та альтернативи. - К., 2004.
10. Пазенок В.С. Сучасна філософська гуманістика: актуалізація проблеми // Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи. - К., 2001.
11. Пазенок В.С. Феномен свободи в сучасних західних філософських концепціях // Свобода: сучасні виміри та альтернативи. - К., 2004.
12. Після філософії: кінець чи трансформація? - К., 2000.
13. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. - К., 1997.

14. Райда К. Ю. Екзистенціальна філософія. Традиції і перспективи. – К.; Видавець. ПАРАПАН, 2009.-328с.
15. Світашев С.С. Філософсько-методологічні основи гуманістичної психології К.Роджерса. - Дніпропетровськ, 2002.
16. Соболев О.М. Постмодерн і майбутнє філософії. - К., 1997.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. КАМЮ: екзистенціалізм, сторонній, анти-Сартр.
<https://www.youtube.com/watch?v=sWp6RTwTm7g>
2. Камю і світова війна. Як протистояти абсурду?
<https://www.youtube.com/watch?v=i7snxQAXTHg>
3. Екзистенційна філософія і Блез Паскаль. Перша лекція. Андрій Дахній
<https://www.youtube.com/watch?v=r7pwKcg1lQY&t=8s>
4. Екзистенційна філософія і Сьорен К'єркегор. Друга лекція. Андрій Дахній.
https://www.youtube.com/watch?v=Uw_2FRJmtQo
5. Екзистенційна філософія і Карл Ясперс. Третя лекція. Андрій Дахній
<https://www.youtube.com/watch?v=NTFW8rnRku4>
6. Екзистенційна філософія і Мартін Гайдеггер. Четверта лекція. Андрій Дахній.
https://www.youtube.com/watch?v=_7prqMcwGZw
7. Андрій Дахній. Розмова про любов. <https://www.youtube.com/watch?v=tlNGd1TG2k>
8. (Ч1) Гуманізм Vs Трансгуманізм. Андрій Дахній, Руслан Мироненко
https://www.youtube.com/watch?v=rECikmV_oHo
9. (Ч1) Бути одиничним: французька інтелектуальна традиція: Монтень та Паскаль. Дахній. Мироненко.
<https://www.youtube.com/watch?v=vevg4-ViyXs>
10. Андрій Дахній. Самотність, комунікація, любов: філософія та література екзистенціалізму.
<https://www.youtube.com/watch?v=0QkCM0uJopM&t=108s>
11. А.Й.Дахній Екзистенціальна філософія М.Гайдеггера
<https://www.youtube.com/watch?v=92HEq3grolE>
12. Найдепресивніший філософ ВРЯТУЄ вас від темряви | Сьорен К'єркегор
<https://www.youtube.com/watch?v=KLtKVyk5Aeo>
13. Чому “Знайти себе” НЕ ПРАЦЮЄ і як СТАТИ собою? | Мотивація від Сартра.
<https://www.youtube.com/watch?v=o3JW6MghV9M>
14. Жан Поль Сартр: людина усіх людей. <https://www.youtube.com/watch?v=g9yOBeHE6sc>